

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โบราณสถานและโบราณวัตถุถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ "มรดกไทย" ซึ่งคำว่ามรดกไทย นั้นมีความหมายกว้างขวางมาก ครอบคลุมทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ผลงานด้านศิลปกรรม ภาษา วรรณคดี ตำนาน นาฏศิลป์ ขนบธรรมเนียมประเพณี คำสอน ซึ่งหล่อหลอมคนในชาติให้มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย ธรรมชาติแวดล้อม วนอุทยาน ป่าสงวน สัตว์ พืช ทรัพยากรธรรมชาติ บนพื้นแผ่นดินล้วนเป็น "มรดกไทย" ในความหมายกว้างที่คนไทยต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ให้คงอยู่บนแผ่นดินไทยตลอดไป (กรมศิลปากร 2529 : คำนำ)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2529 : 17) ได้พระราชทาน พระราชดำรัสที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของโบราณสถานและโบราณวัตถุว่า "อิฐเก่า ๆ แผ่นเดียวก็มีค่า ควรจะช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสูญหายไป ออยุธยา และกรุงเทพฯแล้ว ประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย"

นิคม มูลิกะคำมะ (2529 : 23) กล่าวถึงโบราณสถานว่ามีส่วนสำคัญในการพัฒนา สังคมและเศรษฐกิจของชาติ ดังข้อความต่อไปนี้

โบราณสถาน เป็นส่วนหนึ่งของทรัพยากรธรรมชาติที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาธรรมชาติ เช่น ชายหาด ขุนเขา และความมหัศจรรย์ของธรรมชาติอื่น ๆ ประเทศไทยมีโบราณสถานที่มีค่าทางความงาม ทางประวัติศาสตร์ และการสืบต่ออารยธรรมของเทคโนโลยีในอดีตอันยาวนานกว่า 1,300 แห่ง และแต่ละแห่งมากมายด้วยรูปแบบ รูปทรง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ท้าทายและเชิญชวนให้คนอยากรู้ อยากเห็น อยากชม มิใช่แต่เพียงท้าทายรูมเร้าใจคนไทยเท่านั้น แม้นักท่องเที่ยวนานาชาติก็อยากรู้ อยากเห็น อยากชม โบราณสถานซึ่งไม่เป็นแต่เพียงเกียรติยศของชาติไทยเราเท่านั้น แต่โบราณสถานยังสามารถผลิตรายได้ และช่วยแก้ไข ความยากไร้ของประชาชนในชนบท เป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่สำคัญของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวของชาติเราด้วย ทุกประเทศทั่วโลกถือว่า โบราณสถานเป็นทรัพย์สินของ ประเทศที่รัฐบาลในฐานะผู้บริหารราชการจะต้องตั้งองค์กร และจัดทำงบประมาณในการ ดูแลรักษาทรัพย์สินเหล่านั้นไว้ เช่นเดียวกับที่ครอบครัวจะต้องดูแลรักษามรดกซึ่งพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย สร้างและเป็นมรดกตกทอดมาถึงรุ่นลูกหลาน ควบคู่ไปกับการศึกษา เรื่องราวที่เกี่ยวกับทรัพย์สินโบราณนั้น

ด้านการศึกษาเห็นความสำคัญของโบราณสถานและโบราณวัตถุ เช่นเดียวกัน รัฐซึ่งได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้ จึงได้ประกาศแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ได้เน้นให้ยูเรียมเกิดความสำนึกในคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุของชาติ ดังข้อความในหมวด 6 ข้อ 50 ว่า "รัฐพึงจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและก่อให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม คำสอน ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม รวมทั้งสถานที่และวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์" (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 : 15)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า โบราณสถานและโบราณวัตถุมีความสำคัญทั้งในด้านที่เป็นเอกลักษณ์ของความ เป็นไทย และยังมีส่วนในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชาติ เพื่อให้ประชาชนเกิดความสำนึกในคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุ ทางราชการจึงกำหนดให้วันที่ 2 เมษายน ของทุกปีเป็น "วันอนุรักษ์มรดกไทย" ซึ่งมรดกไทยนั้นรัฐบาลหมายถึง ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดและอาราม ในเอกสารของรัฐบาล ที่เสนอโครงการจัดงานวันอนุรักษ์มรดกไทยประจำปี พ.ศ. 2529 ได้แสดงหลักการและเหตุผลของการจัดงานไว้มีใจความสำคัญ 2 ประการ ที่แสดงให้เห็นภาวะความสูญเสียของโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดและอาราม และความจำเป็นที่ต้องอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดและอาราม คือ

ข้อ 1 รัฐบาลระบุว่า ด้วยภาวะความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก ทำให้ประชาชนจำนวนไม่น้อยไม่ให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรมมรดกไทยทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจอันดีงาม ถูกทำลายทั้งโดยสภาพธรรมชาติและจากการทำลายของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมรดกของชาติเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดและอาราม ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากมายมหาคาล กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ และข้อ 2 รัฐบาลย้ำว่า แม้ทางราชการจะดำเนินการอนุรักษ์ บูรณะ ซ่อมแซม โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดและอารามดังกล่าวอยู่เสมอ แต่ด้วยความจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรในการดูแลรักษา บูรณะ ซ่อมแซม ทำให้ภาวะความสูญเสียของโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัดและอารามของชาติ เพิ่มขึ้นในอัตรารวดเร็ว หากปล่อยภาวะเช่นนี้ไว้โดยไม่มีการแก้ไขอย่างทันที่ ก็นจะทำให้ชาติไทยสูญเสียมรดกอันทรงคุณค่าอย่างไม่สามารถหาค่ากลับคืนมาได้ (รัฐบาล : อ้างถึงใน ชรรค์ชัย บุนปาน, บรรณาธิการ 2529 : 19)

จากหลักการและเหตุผลของโครงการจัดงานวันอนุรักษ์มรดกไทยประจำปี พ.ศ. 2529 จะพบว่า ตัวการทำลายโบราณสถานและโบราณวัตถุนี้มี 2 ด้านคือ การทำลายที่เกิดจากสภาพธรรมชาติและการทำลายที่เกิดจากประชาชน การทำลายที่เกิดจากสภาพธรรมชาติ

นั้นนับว่าเป็นสิ่งที่ป้องกันยาก แต่ถ้าการทำลายนั้นเกิดจากประชาชน เราสามารถป้องกันได้โดยไม่ยากนัก โดยด้านการศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุของชาติหรือจะต้องพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุตามที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 โดยหวังว่าผู้เรียนซึ่งจะเป็นพลเมืองของชาติต่อไป เมื่อเกิดความสำนึกในคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุแล้ว จะช่วยกันบำรุงรักษาและไม่ทำลาย แต่ในสภาพที่เป็นจริงยังมีการทำลายโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เกิดจากประชาชนอยู่เสมอ แสดงให้เห็นว่ายังมีประชาชนเป็นจำนวนมากขาดความสำนึกในคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุของชาติ

ดังนั้น จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาของครูสังคัมศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ย่อมจะทราบปัญหาในการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นอย่างดี และเขตการศึกษา 6 ได้แก่ จังหวัดลพบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ลระบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี ก็เป็นพื้นที่ที่มีโบราณสถานและโบราณวัตถุอันสำคัญของชาติโดยเฉพาะวัดและอารามเป็นจำนวนมาก การเลือกศึกษาปัญหาของครูสังคัมศึกษาในเขตการศึกษา 6 ซึ่งมีประสบการณ์โดยตรง จะทำให้ได้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ อันจะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ซึ่งเป็นมรดกไทยที่มีค่ามหาศาลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัญหาของครูสังคัมศึกษาในการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 6 ในด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน และด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เท่านั้น

2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ครูสังคมศึกษาที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 6 ซึ่งครอบคลุมจังหวัดลพบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี สระบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี

ค่าจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาเจตคติหมายถึง การพัฒนาความพร้อมที่จะแสดงออกของบุคคลในลักษณะใดลักษณะหนึ่งทั้งด้านดีและไม่ดี การพัฒนาเจตคติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง การพัฒนาความพร้อมที่จะแสดงออกของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความสำคัญในคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุอันมีค่าทางประวัติศาสตร์ โดยการสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนและการสังเกตกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ หมายถึง การระวังรักษา

โบราณสถานและโบราณวัตถุ (โบราณสถานหมายถึง อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลป ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี และโบราณวัตถุหมายถึง สิ่งสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งที่เกิดเองตามธรรมชาติ หรือเป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของโบราณสถาน ซากมนุษย์ หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลป ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี) ให้อยู่รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและดีขึ้นกว่าเดิม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางแก่ครูสังคมศึกษาในการปรับปรุงการเรียนการสอนเกี่ยวกับการพัฒนาเจตคติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั้งการสังเกตกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนและการสังเกตกิจกรรมเสริมหลักสูตร ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไป